

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

Bütçe-Program ve Gerçekler

Coşkun ÜRÜNLÜ

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlık Müşaviri

Ülkenin sosyo-ekonomik gelişmesinin ana hatlarını belirleyen 1977 yılı programı ve bütçe programı mali işlemlerini oluşturan 1977 yılı bütçe tasarısı, 1977 yılında ilginç gelişmelerin doğacağı haberiyle vermektedir. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

• Ödemeler dengesi büyük açıklar gerektirir. Çünkü 1977 program tahminlerine bakınca işçi gelirleri tahmini 1 milyar 150 milyon dolar gözükmektedir. Aslında 1976 yılı gerçekleşmesi 1 milyar civarında kalacak 1977 yılında ise 975 milyon dolar aşamayacaktır. Bu durumda program 150-175 milyon dolar aşırı tahminle maluldür. Sermaye hareketlerinde proje kredilerinin 375 milyon dolardan 850 milyon dolara çıkacağı öngörülmüştür. Gerçekçi olmak için bu miktarın ancak 500-600 milyon dolar olacağını göstermektedir; 250 milyon dolarlık bir aşırı tahmin vardır.

1975 yılında toplam ithalat 4,7 milyar dolar, 1976 tahmini ise 5 milyar dolardır. 1977 yılı için tahmini 5,8 milyar dolar yani 1976 yılına göre sadece 800 milyon dolar fazladır. Bildiği gibi 22 Kasım 1976'da kuruluş yeri etidü, proje si ya da yapılabiliş raporunu olmayan ve 29 adedi yeni sanayi yatırımı olmak üzere 80'in üzerinde yeni yatırımlar 1976 yılı programına eklenmiş, daha sonra ayrıca 17 milyar aşırı program, etidüs öbür ağır sanayi yatırımları da 1977 yılı programına alınmıştır. Bu tüm projelerin ithalat yükü ise (eğer gerçekten bu yatırımlara herhangi bir biçimde başlanacak olursa) yatırım tutarının aşırı % 20-30 düzeyinde olacaktır. 1977 ithalat miktarı 5,8 milyar değil, 7 milyar dolar olacaktır.

İhracat gelir tahmini ise çok yüksek tutulmuştur. 1974 yılı toplam ihracat geliri 1,332 milyar 1975 yılı ise 100 milyon aya 1,401 milyar liradır. İhracat geliri ağustos ayından itibaren 1975 ağustosuna göre düşüş göstererek devam etmektedir. Buna göre, 1976 toplam ihracat geliri 1,7 milyar dolar civarında kalacaktır. Dolayısıyla, ortalama 800 milyon dolar yüksek tahmin vardır.

Öteki kalemler arasında turizm gelirleri tahmini de yanlıştır. 1974'te 42 milyar, 1975'te 30 milyon dolar net gelir, aylık girişler bakımın-

dan 1976'da devamlı açık vermiştir. Bu kalemin toplam net gelir olarak 1976'da büyük bir iyimserlikle (Hac giderleri dahil düşünülmeden) 5 milyar dolar civarında olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat 1977 yılı için dengeyin "negatif" olacağı aşırıdır.

• Halde ödemeler dengesi son derece büyük açık verecek olan 1977 yılı, bir devalüasyon yılı olacaktır.

• Ekonomik bilimin en basit kuralı yatırım harcamalarının enflasyonist tazyik yaratır. Elimizdeki bütçe ve program, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yatırımları 62 milyar lirası, toplam kamu yatırımlarını 134,5 milyar lira olarak belirtmektedir. Özel sektör toplam yatırım ise 76 milyardır. O halde toplam 210,5 milyarlık bir yatırım harcaması ekonominin mevcut kaynaklarını talep eder. Bu kuşkusuz süratli fiyat artışları yaratacağıdır. O halde, devalüasyon yapılsa, bu iç yapıdan doğan enflasyon, devalüasyonun olası faydaları yerine zarar getirecek, ekonomi 1977 yılında sarımsal bir çöküşle derinleşen 12 aylık bir dalan dönemine girecektir.

• KİT'lerin 62 milyarlık bir yatırım yapabilmeleri beklemek gerçekçi değildir. 1976 yılında kendilerine tahsis edilen 40,9 milyar liralık

yatırımın ancak 35,1 milyar liralık bölümünü gerçekleştirebilecek ve kapasitesi gösterilebilmiştir. Baska bir deyişle, 62 milyarlık yatırım görevi KİT'lerin yatırım gerçekleştirebilen güçlerinin son derecede üstündedir. Nedeni acaba bu seçim yılında bu yük KİT'lere yüklenmiştir?

• Özel sektörün 1977 yılında imalat sektöründe 27,8 milyarlık, konut sektöründe ise 26,4 milyarlık bir yatırım yapacağı öngörülmüştür. Bu iki tür yatırımın da dayanağı genellikle kredi mekanizmasıdır. Toplam kredi hacmi 1974 ve 1975'e oranla süratle genişlerken orta vadeli kredi hacmi 1976'da hızla gerilemektedir. Bu enflasyonist baskı, fiyat artış oranlarını kuşkusuz yükseltecektir. Bu ve öteki nedenlerle 1977 yılı enflasyon yılı olacaktır.

• Kamunun sanayi yatırımlarında geçişme ve maliyet artışları ekonominin bir kronik hastalığıdır. Yatırımların tamamlanmasını programlandığı yıla bitiş süresi arasında geçişme ortalaması 3 yıldır; hatta 7 yıl daha geçiken projeler vardır. Zamanın bir faydalarını ihmal etmek değil, projelerin maliyet artışları ihmal edilmeyecek büyüklüklere varmaktadır. Örneğin 1976 ve 1977 yılına maliyet artışları, sektör olarak, ortalama

%31,9'dur. Orman ürünleri sanayi ortalaması ise %74,4'e varmaktadır. Hele projelerin ilk maliyetleri ile 1977 program maliyetleri karşılaştırıldığında maliyet artışları %300-400'e varmaktadır. Bu durum karşısında yapılabiliş etidü, projeli olmayan ve maliyet tahminleri gerçek hesaplamalara dayanmayan 16 - 17 milyar civarında 1977 programına eklenen ağır sanayi yatırımlarının bütçeye ne denli gerçekçi yansıtıldığı belli değildir. Bu durum 1977 bütçesinin ne denli ciddi olduğunu evetli açık bırakmaktadır.

• 1977 yılı programının gerçekleştirilmesi için edilemesinin ve bütçenin öngördüğü diğer harcamaların da karşılanabilmesinin konusu bütçe gelirlerinin doğru tahmin edilmesine bağlıdır. Bütçe gelirlerinde gerçekçi olmayan tahminler yer almaktadır. "Vergi Dışı Normal Gelirler Toplamının 19,560 milyar lira olarak belirlenmiş olması İktisadi Devlet Tesekküllerinin gelir yaratmasıyla ve Devlet maaşlarının satılmasıyla olanlaştırmak mümkündür. İD'T'nin zararları dilede destan durumdayken bunu düşülmekle olanaksızdır. Diğer yandan "Özel Gelirler ve Fonlar" toplam geliri de 9,976 milyar lira olarak tahmin edilmiştir. Bu kalemi ise Tasarruf Bonoları, Karşılık Para ve Proje Kredileri ile Akaryakıt İstikrar Fonu gibi alt gelir kalemlerine dayanır. Her iki kalemin toplamı 30 milyar liralık gelire eş değerdir. Gerçekçi bir tahmin bu kalemlerin ancak 15 milyar civarında bir gelir getirebileceğidir. Öte yandan bu yıl seçim yıldır ve vergi kanunlarında bir yenilik beklenemez. Vergi Gelirleri toplamının 1976 yılına göre %33,7'lik bir artış göstermesi olanaksızdır. Bu durum vergi gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasılaya oranındaki artışta da belli olmaktadır. Bu oranlar 1974'te %15,2; 1975'te %17,6'dır. 1976 yılı tahmini ise %19,4'tür. 1977 yılında ise %24 olması öngörülmüştür. Bu olanaksızdır. O halde, bu bütçe 30 milyar lira civarında açık verecektir. Denk bir bütçe değildir.

SONUÇ: Durum 1977 yılının iç açıcı bir yıl olmayacağına göstermektedir. Siyasal İktidar sağlığının sınırlarını bu durumun bilerek ayarlamaya çalışmaları ve halka karşı sorumluluklarına uygun davranışlarını önceden kararlaştırmaları gerektirir kanısındayız.

Halkın İhtiyaçları

SAMANDAĞDA BİR KOY VAKFI

SADUN TANJU

Bir vakıfın Samandağ ilçesine bağlı küçük bir köy vardır. Vakıflı derler adına Padişah İkinci Mahmut döneminde Muhayyile adında bir Hıristiyan Arap'a vakıf olarak verilmiş üç bin dönüm kadar toprak üzerine kurulmuş ve bir Ermeni köyüdür. Samandağ'ın 31 köyünden 20'si Alevi, 8'i Sünni, ikisi karışık, biri de Ermeni köyüdür. Çevresinde birbirleriyle geçimiyen, birbirlerini sevmeyen Alevi ve Sünni Müslümanların bulunduğu bu bir avuç Hıristiyan Ortodoks vatandaşlarımızın hükümete iyi görünmeye özen gösterileri, özellikle devlete, hükümete karşı uyumlu, yumşak başlı davranırlar.

ERMENİ KÖYÜ

İlginç bir geçmişli vakıfın. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında Osmanlı yönetiminde kalmış, 1915 yılında bir İngiliz gemisi onları alıp Port Said'e götürmüştür ve savaş sonuna kadar orada bir kampta yaşamışlardır. Mütareke köylerine dönen Vakıflılar, bölgenin Fransız yönetiminde geçmesinden sonra 1939 hatıranına kadar ulusal sınırların dışında kalmışlardır. Fransızlarla yapılan anlaşma gereği Hatay yemine bizim olunca, Suriye ve Lübnan'a göçerler dışında 40-50 hanelik bir nüfus kalmıştır Vakıflı'da. Burada yaşayanlar tipik Ermenilerdir. Hep kendi içlerinden kız alıp verdikleri için; orta boylu, şımanca, esmer tenli, saçları ve gözleri koyu renkli, alt dudakları sarı-kırmızı çizgili kuruşmuşlardır. Bugün köyde yaşayanlar iki yüz kadardır. Toprak az olduğu için ve de okunmayı sevmedikleri için, ileri eğitim olanağı bulabilenler köyden kopup gidiler. Köyde kadınlar daha çoktur. Onlar, İktidardan sonra yoksul ve orta halli bir köy yaşamının gerçeklerini yerine getirirler, boş zamanlarında da ilme oysa yaparlar.

Vakıflı, varlıklı olmayan ama unvan bir köy tipidir. İki yamaca serpilmiş 50 kadar evde yaşam devamlı bir uğraşla geçer. Toprak küçük parçalarla bölünmüş için ve sulak olduğundan bahçecilik yapılır. Narenciye, meyva, biraz sebze, biraz hayvancılık, biraz zeytinlik geçimlerine yeter. Hiç toprağı olmayan ve yok edecek kadar az topraklılar pamuk ve çapa işçiliğine Adana'ya kadar uzanırlar. Yani yaşamları başka köylerden farklı değildir. Belki biraz daha unvan, biraz daha çevreye ilgilil, biraz daha "politik", ama çileli zor bir köy yaşamı.

VAKIFLI KÖYÜ MONOGRAFİSİ

Vakıflı'nın niçin böyle durup dururken size tanışmaya çağırıyor, onu da anlatıyoruz. Bundan 12-13 yıl önce, genç bir araştırmacı, ülkenin sosyo-ekonomik yapısını meydana çıkarmak için örnek bölgeler ve köyler ararken, Devlet Planlaması ve bazı bakanlıkların da tavsiyesiyle Hatay'da Samandağ ilçesine yöndü. Çünkü bu bölge, ilde tahsis edilmiş duyulan tüm derler toplandı. Meşher ayranı vardı. Din ayranı vardı. Berbat bir sosyal ve ekonomik yapı üzerinde politik erozyon vardı. Kısacası arana arana bulacak yerlerin belki de en ilginçiydi. 1964 yılında bölgeyi tarayan sosyoloj ve mimarlık fakültesi asistanları, sonunda "Vakıflı Köyü Monografisi" namıyla ve bu ortak araştırma benim de kitaplığına yer aldı.

KAYGAN TABAN

Aradan uzun bir süre geçti. E. Arastırma, bizim 1950'den beri süren demokrasi kavramının tam ortasında bulunduğu Vakıflı köyünde yaşam tümüyle didik didik edilmiş, siyasal yönüsel ve gelişmeler de derinleşmiş inceleme. Vakıflılar AP'li idiler. 1950 seçimlerinde beri, köylünün, fakir fukarının tarafında olduklarını söyleyen siyasal partileri tutuyorlardı. İhtilale kadarki üç genel seçimde de Demokrat Parti'yi tutmuşlardı. 27 Mayıs'tan sonra yapılan 1961 genel seçiminde, CHP'nin siyasal hayata egemen gördünlüsüne aldırmanın Yeni Türkiye Partisi'ne oye vermişlerdi. AP o tarihte yeni kurulumuş ve eski DP'nin devamlı olduğu konusunda henüz kuşkulı vardı, bu nedenle oylar YTP'ye aktı.

Araştırmamız yapıldığı 1964 Yazında, köyün muhtarı İhsan Kartun 105 oydan 103'ünü almış bir AP'li idi. Demokratik çabalarının ortasında, köylüler henüz, kendilerini tuttuğuna söyleyen siyasal partinin yeterli kadar iktidarda kalamadığına inanıyorlar ve ona şans tanımak istiyorlar. Üç mahallede üç çesme açan, köye bir ilkokul yapan, ilçe bağlayan toprak yolu da biraz daha geniş verer hale getiren siyasal partinin, zaman geçtikçe köyün kahırı yaşamı daha da düzleteceğine inanıyorlar. 1965 seçimlerinde doğru bu iman biraz sarılsı bir güç oldu. AP oyların yarısından azını aldı, CHP, oyları iktidar partisinin oylarına yaklaştı, bu arada yeni halkçı, köylüci, işçi yanlı parti TIP'e 98 seçmenden 13'ü verdi. Demek ki Vakıflı köylüleri umutsuzluğa doğru sürükleniyorlardı. Güvendikleri da bir kamut yağdıru ve siyasal hayata doğduğu andan beri komünist diye kötülendiren, tehlikeli ve zararlı gösterilen, köylünün, işçinin bilmezliğinde ve yoksulluğunda boğup öldürülmek istenen bir küçük sosyalist parti bile yeni umutları üzerine çekebiliyordu.

SAĞDAN SOLA AKIŞ

1969 seçimlerinde AP'den umutsuzluk, CHP'den kuşku yine oylara yansdı. TIP oyları yüzde 50'nin üzerinde arttı. Bağımız bir adaya önemli ölçüde oye vererek, siyasal partileri bir çesit protesto ettiler. Çevrenin kazan gili kaynaması, İktidarın her türlü ayrılmış pompalama politikası, Alevi ve Sünni köylüleri kuşatılmış Vakıflı halkını huzursuz ediyordu. Köy nüfusu eksiliyordu. Kalanlar ise, nasıl bir iktidar, nasıl bir yönetim sorunlarını kendi sade mantıklarında daha nasıl evirip çevirmeye başlamışlardı. 1973 seçimlerinde, köyde verilen 71 geçerli oylan 49'u CHP'ye, 14'ü Halk Partisine yakınlığı düşündürten Feyyazlı partisine yöndü. Bağınklı Cephe Hükümetinin militan partileri ancak 4 oye alabildiler. Bu bir çöküştü. Verilen oylar sol ve sağ olarak değerlendirilmeye gerekirse, solun 50 oyuna karşılık sağ ancak 21 oye toplayabildi.

İKTİDAR VE ZAMAN

1977'yi bir seçim yılı olarak değerlendirdiğimiz göre, 1973-1977 arasındaki sosyal ve siyasal çözümlenin öntümsüdeki seçimlere durdurulup durdurulmayacağı da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Hızlı kentleşmenin simidiki büyük kentlere yansyan işçi ve vatandaş bilinçlenmesinin hızlandırılması, öntümsüdeki seçimlerde kent oylarını biraz daha sol iktidar yönüne çekecek kuşkusuz. Ama köylerde yaşayan insanların, otuz yılı yakın bir süredir içlerinde büyüttükleri umudun kırılışı ne ölçüde yansıtacaktır?

Vakıflı köylü araştırmaları üzerine bunun için eğitim ve gördüm ki, iktidarların sadece derinleştiren yadıkları kentlerde değil, ayaklarını bastıkları köylerde de zaman herşeyi kaynaştırılmaktadır.

Zaman iyi kullanıldığı zaman güvenlik, umut, mutluluk; kötü kullanıldığı zaman kargaşa, korku ve çöküştür.

Çıplak Mustafa Hep Çıplak..

OKTAY AKBAL

Evet Hayır

Osmanlıların kâffesi hürriyet şahsiyelerine malik ve aherin hukuku hürriyetine tevâzû etmemekle mükellefdir. "Hürriyet şahsiye her türlü taarruzdan masundur. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebep ve suretten maada bir bahane ile mücazat olamaz." "Osmanlıların kâffesi hürru kanunda ve ahvali dinya ve mezhabeinden maada memleketin hukuk ve vezâifinde mütesâvir."

Aralık 1876'da kabul edilen Kanun-u Esasi'den be madde sunum size. Tam yüz yıl önceydi. Yedi ay süren bir çabımadan, çeşitli tartışmalardan, görüş ayrılıklarından sonra hazırlanmıştı bu yasa. Prof. Niyazi Berkes "Türkiye'de Çağdaşlaşma" kitabında bu Anayasa için bakın ne diyor: "Çağdaş Anayasa doktrininde temel bir ilke durumdur gelen yetkilerin ayrılması, aralarında karşılıklı kontrol ilişkileri kurulması fikrinde de yoksundur. Yasama, yürütme, yargı güçleri ayrılmıştır. Parlamento bağımsız bir yasama meclisi de olamaz. Meclisin kendine özgü haklarından söz eden kesimlerinde meclisin yasama eylemi ancak hükümdarın müsaadesine ve uygun bulmasına bağlıdır. Parlamentonun toplanması ve tatil de hükümdarın iradesine bağlıdır. Umumi Meclis denen parlamentonun padişahın emriyle velayetlerden seçilecek kişiler bir yıl için gelip meşale hizmet emetleri şeklinde anlaşıldığını gösterir. Buna yakın bir usulün zaten Abdülâziz zamanında gelişmekte olduğunu görmüştük. Meclise gelecek üyeler Anayasa'ya değil, Padişaha sadık olma yemini edeceklerdi, fakat Hükümdarın Anayasaya sadık olma yemini yitmişti. 5. Maddede göre Zâti Şahanein kişiliği kutsal ve sormuzsuzdu."

Bu sözler de gösteriyor, 1876 Anayasa'sı önemli bir şey getirmişti. Abdülhamit gibi bir padişahı engelleyen hiç bir şey yoktu. Padişah istediği zaman meclisi dağıtabilecekti, yeni meclisi ne zaman toplayacağı konusunda kesin bir bağlayıcılık da yoktu. Prof. Berkes "Gerçek Abdülhamit'i, Abdülhamit yapan bu Kanun-u Esasi'dir. O parlamentoya da kaldırmamıştır, aynı kanunun kendisine tanıdığı bir yetkiye dayanarak sadece onu "tatil" etmiştir." Mihâh, Hüseyin Avni, Süleyman Rüşdi, Cevdet paşaların, Namık Kemal gibi ozanların üzerinde bir türlü anlaşamadıkları bu Anayasa daha doğuştan sakattı, yanlıştı, tutarsızdı, Prof. Berkes'in dediği gibi: "Boyle bir Anayasamın kuracağı rejim ancak halk iradesini kısıtlayan bir meşrutiyet, hükümdar iradesini genişleten bir mutlakiyet rejimi, sürrekli bir sıkıyönetim seçimi olabilir. Bu rejim, bütün Yeni Osmanlıların düşünün içinde zaten çelişkilere malzemesiyle yapılmış bir antıtır. Bu antın altında ilk edienlerin, bu çelişkileri düşünce sürdürden düşünürlerin kendilerini oluşturu, gerçekten hazin bir seyirdir."

Yarın yapılacak yapılan bir eylem, daha başlangıca tersine dönen bir sözk "devrim", kısa zaman sonra bu işe kalkışanların başını yer. Nitekim Abdülhamit, Kanun-u Esasi'yi yapanları, kabul ettirenleri teker teker temizledi. Mihâh Paşa öldürüldü, Hüseyin Avni Paşa vurdurdu, Süleyman Paşa sürgüne gönderildi, Namık Kemal de bir süre sonra sürgünde öldü. İlk kez 19 mart 1877'de toplanan Meclis bir yıl bile geçemedi. 13 şubat 1878'de dağıldı. İşte yüzüncü yılı kutladığımız, ilk yazılı Anayasa'mız, "Kanun-u Esasi-nin, kısa seriviyi."

Yüz yıl sonraki duruma bir göz atalım. Teşkilât-Esasiye, sonra da 61 Anayasası, daha daha sonra 12 Mart'ta bir çok maddeleri değiştirilmiş biçimi... Yüz yolda gerçek eşitli, demokratik haklar, insan hakları konularında bir arpa boyu yol almışız. Uzun söze ne gerek, Melih Cevdet Anday'ın sunu günler elinden düşürmediği -bugün için mevcud kalmamış kitabı- "Telgrafhaneden "Tarih Okurken" şifrin okumak yeter. Şifrin basına Anday, Tanpınar'ın edebiyat tarihinden su cümleleri koymuş: "Namık Kemal Kanun-u Esasi münaşebetiyle Abdülhamit'e verdiği mütalânamesinde, mutlak müsavata mümkün olamayacağından bahsederken, aksi takdirde İstanbul'da o zaman pek tanınmış bir dell olan Çıplak Mustafa'nın zekâda Salt paşa ile -o zaman mabeyn ferî-ı-, servette Sarraf Zarifi ile ölçülmesi lâzım geldiğini söyler. Bu, demektir ki insanlar müsavî doğmadıkları gibi, müsavî yaşamazlar da. Fakat kanun karşısında müsavirdirler." Salt Paşa, Zarifi ve Çıplak Mustafa yasalarm önünde eşit midiler? Orası da çok su götürür: Yüz yıl önce olduğu gibi, bugün de... Bakın daha bu yıl okullarda okutulan Ahlak kitabında bir işçinin serfiliye bir doktorun serfiliye eşit olamayacakları yazılmadı mı? 1977'de bile bir takım profesörlerimiz "kesin eşitlik yoktur" dediklerine göre, yüz yıl önce Namık Kemal böyle söyledi diye nasıl ayıplandı?

Melih Cevdet Anday'ın "Tarih Okurken"i bütün bu gerçekleri en özün, en yoğun, en yergili biçimde şiire sokmuş, kuşaklara sunmuş:

"Mabeyn ferîği Salt Paşa'nın - Sarayı korumak işi - Bir Sarraf Zarifi bey, bir de Çıplak Mustafa - etti mi üç kişi - Kim ola Sarraf Zarifi Adı üstünde sarraf - Sıkır sıkır altın saymak işi - Ya kim ola Çıplak Mustafa - O da şehrin delisi - O da şehrin fakiri - Biri korur, biri sayar, biri - Korumak, saymak, soyumak işleri - Korumak, saymak, soyulmak işleri - Tarih bin üç yüz yetmiş altı - Tanrı bu üç kişiyi hür yaratmıştı - Kanun da onları eşit kıldı - Oldu bitti - Salt Paşa Sarraf Zarifi Çıplak Mustafa - Sarraf Salt, Zarifi Paşa, Çıplak Mustafa - Salt Zarifi - Sarraf Paşa, Çıplak Mustafa - Çıplak Mustafa Çıplak Mustafa Çıplak Mustafa."

Tarih bin dokuz yüz yetmiş yedi! Sarraf Zarifi'ler, Salt Paşalar yerli yerinde, Çıplak Mustafalar da...

Yargıçlarımızı Yaraşan Yapılmalı

Artun ÜNSAL

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Bu gün ülkemizde yargıçlar, özellikle yüksek mahkeme yargıçları, çok zor koşullar altında görevlerini yerine getirmektedirler. Üst mahkemelerin bulunmaması nedeniyle, Yargıtay günde bin davayı sonuçlandırmak zorundadır. Göce, İdari Mahkemelerin hâla kurulmaması si sonucu, Danıştay üyeleri 1976'da 90 bine yakın dava dosyasıyla uğraşmaktadır. Yargıçlarımızın sağlanan çalışma olanakları kâdardır, aldıkları maaşların da görevlerinin önemiyle, onurlarıyla bağdaştığını ileri sürülebilir güçtür.

Mahkemelerimiz, birkaçının dışında, neredeyse âdalet simgesi ters düşecek binlerce davayı yapılmaktadır. Birakınız köhne Siverek Adliyesinde Reis Beyin mütevazı makamında bakımları sallanan sandalyesini, başkent Ankara'da Yargıtay binası bile yeti ve yeti yardımcıların ancak bir bölümüne çalışabilecekleri bir oda sağlayabilmektedir. Danıştay yeni binasının çok az bir zaman önce kavuşmuştur.

Öte yandan, derme çatma bir apartmana yerleşmiş olan Anayasa Mahkemesi, adının anlamına hiç uymayan bir konumda sıkışık kalmıştır. Bir yüksek mahkeme üyelerine sağlanan çalışma olanakları da çok sınırlıdır. Örneğin, belirli sayıda raporlarını ve birkaç sekreterin dışında, kendileri için özel yarımdan per sonel bulunmamaktadır. Üyelerin kat kat doluşarak tozlu dosyalarını ya da yeni yayınların taranmasını yapacak boş zamanı bulunması bir yana, ellerinde karar bekleyen dosyaları gereğince incelemek için yeterli olanaklardan bile yoksundurlar. Bir lilyosun, Anayasa Mahkemesi 1955 Siyasal Partiler Yasasının göre, bu kuruluşların mali durumlarını yapmada da yükümlüdür. Acaba Mahkemenin elinde bu konuda uzmanlaşmış bir yar

dımcı kadro bulunmakta mıdır? Bütün bu eksiklikleri devletimizin sınırlı mali olanaklarına bağlamak kanımızca güçtür. Sorun yalnız ödenek ya da maaş sorunu değildir.

Başka devlet dairelerinde, özel ilke İktisadi devlet kuruluşlarında, neredeyse orta halli müdürler düzeyinde sağlanan resmi hizmet araçlarından burada yalnız Başbakanın emrine bir tane verilmektedir. Öyle ki, Danıştay ya da Yargıtay Başkanları, Anayasa Mahkemesine seçildiklerinde, maaşlarında en ufak bir değişiklik olmaması bir yana, makam araçlarından da yoksun kalacaklardır. Yargıçlarımız araba dışı kalmışlardır demektir istemiyoruz. An çok herhangi bir kamu kurumundan daha başkalarının sahip oldukları olanakların yüksek yargıçlarımızın esirgemesini anlamak güçtür.

Bir de maaşları göz atalım. 30 yılı aşkın hizmet olan, kadem I. sınıf yargıçlarımızın eline geçen para ayda, 75 bin Küsur brüt tesallisi bir yasa, net 9500 lira dolayındadır. Kaldı ki, 1976 başlarında bu miktar 8.200 liraydı. Geçen Eylül ayında Maliye Bakanlığının, yargıçlara verilen tazminatlarını maaşlarından ayrı tutulmasını kabul etmesiyle bu artış sağlanmıştır. Ülkemizde özel veya kamu kuruluşlarında yöneticilerin maaş ve primleri yanında bu miktar çok düşük kalmaktadır: İstanbul'da bir Holdingde yönetici durumunda olan genç bir mühendisin eline ayda ortalama net 20.25 bin lira geçmektedir. Yıl sonunda kendisine sunulan temettüleri bunun dışındadır. Yüksek yargıçlarımızın, bu kadar sınırlı bir gelire yetinmeleri sanırım güçtür; bu gelir, görevlerinin kendilerine sağladığı, an-

cak pek karın doyurmayan saygınlıkla orantılı olmaktan çok uzaktır. Örneğin, Zonguldak gibi bir ilçe kentimizde yılda 200 bin lira dolayında vergi ödeyebilen avukatların veya İstanbul'da ayda 100 bin liraya para demeyen ünlü doktorlarımızın bulunduğu Türkiye'de, Devletin kendi hukuk adamlarına "psikolojik bir doyumsuzluk başka ne sağladığını sorulmaz."

Yüksek yargıçları yanısıra, genç meslektaşları da ülke göçüne uğruşmuşlardır. Örneğin, Zonguldak gibi bir ilçe kentimizde yılda 200 bin lira dolayında vergi ödeyebilen avukatların veya İstanbul'da ayda 100 bin liraya para demeyen ünlü doktorlarımızın bulunduğu Türkiye'de, Devletin kendi hukuk adamlarına "psikolojik bir doyumsuzluk başka ne sağladığını sorulmaz."

Yüksek yargıçların maddi çeki dilginin bulunmaması birçok de gerli hukukumuzun "özel seçme ve atama" ilkesinin ihlali olarak değerlendirilmeye değerdir. Örneğin, "vukatlık, danışmanlık da yapmak isteyen bir hukuk profesörü, normal maaşının dışında, çeşitli resmi veya özel kuruluşlardan, bir Anayasa Mahkemesi üyesinin kazanacağı paranın beş - altı katını rahatlıkla alabilir. Oysa ABD veya F. Almanya Yüksek Mahkemelerinde kendilerine yetenirince o maaş sağlanan birçok ünlü hukuk bilgini görev almaktadır. Örneğin, F. Almanya Anayasa Mahkemesi üyelerinin maaşları özel bir yasayla öteki kamu görevlilerine oranla daha yüksek bir düzeyde tutulmuştur.

Belli başlı Batı ülkelerinde yüksek yargıçların aldıkları ücretler le bir karşılaştırma yapmak ilginç olacaktır. Örneğin, İngiltere de Lordlar Kamarası Başkanı, Baş Yargıç ve Adli hiyerarşinin en üstünde bulunan Lord Chancellor'un eline 1975'te, parlamento maaş ve ödeneği dışında, yılda 20 bin sterlin (yaklaşık olarak 550 bin lira) geçiyordu. Bu İngiltere'de bir kamu görevlisinin aldığı en yüksek ücrettir. Bizde ki Yargıtay (Ceza) Başkanı durumunda olan Baş Yargıç (Lord Chief Justice) yılda 23.050 sterlin, gene bizdeki Yargıtay (Özel Hukuk) başkanı benzetilecek Baş Yargıçın (Master of Rolls) yılda 21.175 sterlin, öteki yargıçların ise yılda 19.425 sterlin aldıklarını öğreniyoruz. Bu arada, bilgi açısından, yerleşik mahkemelerdeki görev alan yargıçların yılda 18.675, geçici mahkemelerdeki yargıçların (Circuit Judges) yılda 13.000 sterlin zaman dıkları da ekleyebiliriz. Bu rakamlar yıllık brüt maaşları belirtmektedir. Ancak İngiltere'deki yaşam düzeyi ölçüt alınrsa, yargıçların eline geçen paranın oldukça yüksek olduğu anlaşılabilir.

ABD'de de benzer bir durumla karşılaşmaktadırlar. Elimizdeki verilere göre, 1969 yılında Federal Yüksek Mahkeme Başkanı yılda brüt 62.500 dolar, (yaklaşık olarak 1 milyon TL) öteki sekiz

öte yanda, Federal İstinaf Mahkemeleri yargıçları yılda brüt 42.500 dolar, Federal Bölge Mahkemeleri yargıçları ise brüt 40 bin dolar kazanıyorlardı. Federal Yargıçlar atamaya iş başına getiriliyor. Eyaletçi mahkemelerin seçim yolu ile gelen daha alt düzeydeki yargıçlarını aldıkları ücretler de azımsanmayacak ölçüdedir. İşin ilginç yanı, ABD'de bile, tüm federal yargıçların maaşlarında 1959 - 1960 arası 100'de 100'ü aşan artışlar olmuştur.

Genellikle Anglo - Sakson ülkelerinde, yargıçların daha ayrıcalıklı olduğu bilinmektedir. Ne var ki, "Kıta Avrupası" yargıçlarına da Türk meslektaşlarımızın oranla çok daha iyi mali olanaklar sağlanmıştır. İçişleri Federal Mahkeme yargıçları yılda brüt 170 bin İsviçre frangı (yaklaşık olarak 1 milyon TL) almaktadır. Fransa'da mesleğe yeni başlayan bir yargıç ayda brüt 3 bin Fransız frangı (yaklaşık olarak 10 bin lira), Danıştay (Conseil d'Etat) üyesi ayda brüt 14 bin Fransız frangıdır. Bu rakamlar belki de bize en çok benzeyenlerdir. Oysa, başkent Ankara'da orta halli bir daire için örneğin Çankaya'da, aylık kira olarak 4 bin lira istenmesi artık yadırganmazken, bir Fransız yargıci benzer nitelikte bir daire için Paris'te hiçbir zaman ayda 4 bin frank ödemek zorunda kalamamaktadır.

Bir çok ülkede, yargıçlara yüksek maaş verilmemesi onların "yanlışlıklarını arttıracak" düşüncesi yaygındır. Bu Türkiye için de geçerlidir. Bununla birlikte, yargıç maaşlarının yeterliliğini dikkati çekmek için asıl amacımız, onların mevkilerinde uygun düşünmeye olanaksızlık içinde bulunduğunu sergilemek değildir. Yargıçlarımızın, hele yüksek yargıçlarımızın, Devlet Personel Yasasının da hükümlerinin kuşakları için alınması, bize, Adaletimizin işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Batı ülkelerinin tersine, yargıçlarımızın çoğu orta halli ailelerden gelmektedirler. Anayasa Mahkemesi üyeleri üzerinde 1976 başında yaptığımız bir araştırmada üyelerin % 40'ın orta veya küçük memur ailelerinden geldiğini saptamıştık. Tüm yargıçlarımızın Devlet usun yıllar hizmet etmiş, görevlerini hiç bir zaman, birkaç taksit örneğin dışında, maddi güçlüklerle uğruna kötüye kullanmamış, kullanılmayacak kişilerdir. Nitekim, çoğu ancak emekli ikramiyelerini aldıktan sonra başbakanlık maaşları olan bir çatı altına koşmaları başarabilmektedirler.

"Demokratik bir ülke olalım" diyoruz. Ancak, ne kadar demokratik olursak olalım, örneğin bir Anayasa Mahkemesi üyesinin dolmuşu binnerken görmeyi "Adalet Mülkin Temelidir" anlayışı ile bağdaştırmak bize zor geliyor. Aslında, toplumsal saygınlıklarının geliştirilmesi yargıçlarımızın yazgısı değil. Hızla gelişen toplumumuzda, bürokrasi genelinde eski saygınlığın ve yaşam düzeyini asar azaltılmaktadır. Ancak, özellikle tüm yaşamlarımızın kamu kesiminde geçiren yargıçlarımızın bu olgunlaşmış kurbanı olmaları, görevlerinin önemi, onuruna uygun düşmektedir. Sayıları 600'ü aşan Parlamento üyelerine maaş ve ödenekleriyle birlikte ayda net 16 bin TL verilebilen Türkiye yargıçları na karşı da ödemek zorunda değiliz.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünden

Yem Fabrikalarına tevzi edilmek üzere 15.000 ton yemlik mısır ithal edilmektedir. İhtilale 12 Ocak 1977 Çarşamba günü saat 14.00'de Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünde yapılacak. Bu ihalede ait ilan ve satış husus şartlarını Genel Müdürlüğümüz (Satış Müdürlüğü)nde İstanbul, İzmir, Işken, derun, Samsun, Konya, Afyon, Diyarbakır, Erzurum Bölge Haydarpaşa Hububat ve Mersin Şube Müdürlüklerimizden bedelsiz olarak alınabilir. İlgilerine duyurulur.

(Basın: 30219/68)

SANTRAL MEMURESİ ARANIYOR

5X25 hatlı telefon santralini yönetecek tecrübeli santral memuresi aranıyor.

Müracaat şahsen Grafika/Maya Reklamcılık A.Ş. Tanlı Han, Şişli Meydanı Kat: 7 Şişli

MILANO (İTALYA) 12 - 16 ŞUBAT 1977

MACEF 1977 İLKBAHAR SERGİSİ

(Milletlerarası Fuar Sahasında)

Sergi 12 Şubat saat 14.00'de açılacak ve 16 Şubat 1977 saat 18.00'de kapanacaktır. MACEF, ev aletleri, kristal eşya, seramik eşya, gümüş eşya, hediyelik eşya, kaliteli ve eşyaları türünden maddelerde ihtisaslaşmış, önemli ve komple bir Milletlerarası Teşhir - Satış Fuarı olup bu sergi MACEF'in yıla da iki kere düzenlediği sergilerin ilkidir. İlgili mütebbisler için düzenlenen her iki sergide, bu kollarında dünya çapındaki bütün mamuller ve "yenilikler" teşhir edilmektedir.

İS DÜNYANIZI GENİŞLETMEK İÇİN MILANO'da MACEF 1977 İLKBAHAR SERGİSİNİ ZİYARET EDİNİZ. 1600'den fazla teahirci firma 200.000'den fazla çeşit sergileyecektir.

Her türlü bilgi edinmek, ücretsiz giriş kartı sağlamak ve otellerde yer ayırtmak için müracaat: INGRETERIA MACEF - 25, Via Solferino (1) 20121 MILANO (İtalya)

(Basın: 39 - 929/77)

(SERA Reklam: ... / 65)

(Cumhuriyet: 80)